

رابطه استفاده از شبکه اجتماعی و وابستگی به اینترنت با هویت ملی دانش آموزان (نمونه موردی: دانش آموزان دختر دبیرستان های شهرستان گرگان)

فاطمه خراسانی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۲/۱۷ تاریخ چاپ: ۱۴۰۲/۰۴/۰۵

چکیده

تحقیق حاضر سعی دارد به بررسی رابطه استفاده از شبکه اجتماعی و وابستگی به اینترنت با هویت ملی دانش آموزان بپردازد، تحقیق حاضر توصیفی از نوع همبستگی می باشد، جامعه آماری این تحقیق دانش آموزان مقطع دختر دبیرستان های شهرستان گرگان می باشد ($N=250$) که با استفاده از جدول مورگان اقدام به انتخاب ۱۴۸ نفر به عنوان حجم نمونه آماری نموده ایم که با استفاده از پرسشنامه به بررسی رابطه ی بین متغیرهای تحقیق و اندازه گیری آن اقدام نموده ایم که؛ ابزار اندازه گیری برای سنجش استفاده از شبکه های اجتماعی از پرسشنامه اثرات مثبت و منفی شبکه های اجتماعی استفاده شد، این پرسشنامه محقق ساخته می باشد و دارای ۳۰ سوال بوده و هدف آن ارزیابی اثرات مثبت و منفی شبکه های اجتماعی از ابعاد مختلف (ارتباط مجازی مستمر با دوستان و آشنایان، توسعه مشارکت های اجتماعی، تبلیغات هدفمند اینترنتی، آموزش، شکل گیری و ترویج سریع شایعات و اخبار کذب، تبلیغات ضد دینی و القای شبهات، نقض حریم خصوصی افراد، تاثیرات منفی رفتاری) می باشد. شیوه نمره گذاری آن بر اساس طیف لیکرت ۵ گزینه ای است. همچنین برای اندازه گیری هویت ملی از پرسشنامه استاندارد هویت ملی که دارای ۲۵ سوال ۵ لیکرتی می باشد استفاده شده است. ابزار اندازه گیری برای سنجش وابستگی به اینترنت از تست وابستگی به اینترنت یانگ دارای ۲۰ گویه لیکرتی پنج قسمتی است که خصوصیات روانسنجی آن در جامعه ایرانی تایید شده است، روایی و پایایی تحقیق با استفاده از روش آلفای کرونباخ ۰/۸۴ در نظر گرفته شده که قابل قبول می باشد، به طور کلی می توان گفت که بین متغیرهای مستقل و وابسته ی تحقیق و مولفه های آن ها رابطه ی معناداری وجود دارد.

واژگان کلیدی

شبکه اجتماعی، وابستگی به اینترنت، هویت ملی

مقدمه

به نظر می‌رسد یکی از مسائل و معضلات جوامع برخوردار از تنوع قومی و فرهنگی، نگرانی پیرامون عدم علاقه و مشارکت افراد در امور سیاسی، انزوای اجتماعی، کاهش انسجام اجتماعی و به‌خصوص کاهش هویت ملی است. مدیریت اختلافات قومی و شکاف‌های اجتماعی، افزایش هویت ملی، تحقق وحدت ملی در چارچوب احساس تعلق، همبستگی و وفاداری اقوام و اقشار مختلف به سرزمین، تاریخ، فرهنگ، ملت و دولت و نیز ایجاد اجماع عمومی در مسائل کلان سیاسی و اجتماعی ایجاب می‌کند میزان هویت ملی شهروندان و عوامل اثرگذار بر آن بخصوص در میان نسل جوان، تحصیل کرده و فعال کشور مورد رصد همیشگی قرار داشته باشد. مطالعه هویت ملی در میان این قشر و طبقه اجتماعی از آن جهت واجد تحقیق علمی و تجربی است که به اعتقاد بسیاری از جامعه‌شناسان و روانشناسان اجتماعی، افراد در دوران جوانی می‌توانند بلوغ شناختی و اجتماعی خود

را به نمایش گذاشته و به بررسی و ارزیابی مفاهیمی چون ملیت پردازند در واقع دوران جوانی زمان پررنگ شدن هویت ملی افراد است (یومانا ۲۰۰۸) «اینترنت با دو ویژگی خود بر هویت اجتماعی تأثیر می‌گذارد: یکی اینکه با درهم شکستن مرزهای مرسوم گروهی و متعاقب آن، تغییر در برجستگی تشابه و تفاوت، بیشترین تأثیر را بر هویت‌های اجتماعی می‌گذارد؛ دیگر آنکه گمنامی یا جعل نام به معنای پنهان داشتن هویت که در ارتباطات کامپیوتری امری ممکن و معمول است، در روشنی و اهمیت مرزبندی گروهی و در نتیجه معنای هویت اجتماعی تأثیر می‌گذارد» و به جامعه مجازی تبدیل کند. این مهم اکنون با توسعه محیط مجازی در قالب وب معناگرا و ایجاد رابطه تعاملی، در ساختار شبکه‌های اجتماعی مجازی ظاهر شده است. «شبکه‌های اجتماعی مجازی، نسل جدیدی از صفحات اینترنتی هستند که بر اساس نیاز مخاطبان طراحی شده‌اند. افراد با ورود به این شبکه‌ها وارد دنیای جدیدی می‌شوند که نشئت گرفته و تأثیر پذیرفته از فضای واقعی است و رویدادها و بحث‌ها، حول و حوش دل‌مشغولی‌های انسان معاصر در دنیای واقعی صورت می‌پذیرد» (اکبری و اکبری، ۱۳۹۰؛ نوابخش، ۱۳۹۱؛ محسنی تیریزی و هاشمی، ۱۳۹۰)

از طرف دیگر به نظر می‌رسد بخشی از آگاهی انسان از خویشتن مربوط به تصویر «ما» در مقابل دیگران و پاسخ به کیستی و چیستی «ما» است که در تعاملات افراد و به‌واسطه شبکه‌های اجتماعی و ارتباطات درون گروهی و برون گروهی آن شکل می‌گیرد. به عبارت دیگر قرار گرفتن فرد در شبکه‌های درهم‌تنیده اجتماعی و ارتباطی، شکلی از آگاهی نسبت به فرهنگ، سیاست و تاریخ در فرد القا می‌کند که او را از سایر گروه‌های ملی متمایز و متفاوت می‌سازد و در عین حال برجسته‌کننده ویژگی‌های مشترک او با سایر افراد اجتماع ملی است. از این رو پژوهش و مطالعه در مورد رابطه و تأثیر شبکه‌های اجتماعی بر میزان هویت ملی افراد، امری مهم و ارزشمند تلقی می‌گردد. لذا پژوهش حاضر به دنبال بررسی و مطالعه این امر است که آیا شبکه‌های اجتماعی می‌تواند بر هویت ملی دانش آموزان مقطع متوسطه تأثیرگذار باشد و میزان و نحوه تأثیر آن چگونه است.

فرضیه پژوهش حاضر نیز بر این اساس است که وابستگی به شبکه‌های اجتماعی از طریق جهانی‌سازی با تأکید بر هویت ملی با تکیه بر نظریات و دیدگاه کاستلز، هابرماس، ولمن در مورد گسترش فناوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی بر هویت ملی شده

روش مطالعه در این نوشتار، بهره‌گیری از استدلال‌های نظری و نیز متکی بر برخی شواهد تجربی سایر تحقیقات صورت گرفته است.

در سال ۲۰۰۳ تحقیقی با عنوان «مصرف رسانه‌های جمعی در میان نوجوانان» توسط جمعی از پژوهشگران اسپانیایی جهت توصیف مصرف رسانه‌های جمعی (تلویزیون، تلفن‌های همراه، کامپیوتر، اینترنت و بازی‌های ویدئویی) در میان نوجوانان و تجزیه و تحلیل تأثیرات آن بر روی سلامتی و پیشرفت آن‌ها صورت پذیرفته است. در این تحقیق که به روش پیمایشی صورت گرفته است، از نمونه‌ای آماری شامل ۸۸۴ نوجوان ساکن شش شهر ایلات کانتا بریای اسپانیا که بین ۱۴ تا ۱۸ سال سن داشتند و در مقاطع سوم و چهارم دبیرستان مشغول به تحصیل بودند محققان این پژوهش معتقدند که بطور کلی متخصصان امور اجتماعی و بخصوص متخصصان امور بهداشت و سلامت می‌بایست که آموزش‌های بهداشتی در مورد مصرف رسانه‌های جمعی را از طریق تشویق و تعلیم نوجوانان در مورد استفاده معقولانه از این وسایل افزایش دهند. آن‌ها در ادامه می‌افزایند که والدین باید محدودیت استفاده کمتر از دو ساعت را برای استفاده از رسانه‌های جمعی برای نوجوانان خود اعمال کرده و از اینکه این وسایل در اتاق خواب آن‌ها وجود داشته باشد ممانعت بعمل آورند. همچنین معتقدند که والدین می‌بایست که نوجوانان خود را در مورد بازی‌های ویدئویی دسترسی به اینترنت و کاربرد ایمیل آموزش داده و بر آن نظارت کنند (Sanz, Figuero et al ۲۰۰۳).

در آسیا، در تایوان (ینگ و تونگ ۲۰۰۴) کره (ونگ، لی و چنگ، ۲۰۰۳)، هندوستان (نلوا و اناند ۲۰۰۳) و هنگ کنگ (چک و لیونگ ۲۰۰۴) پژوهش‌هایی در زمینه اعتیاد به اینترنت انجام شده است. سندرز و همکاران (۲۰۰۰) در پژوهشی نشان دادند که استفاده مداوم از اینترنت با افسردگی و انزوای اجتماعی نوجوانان همراه است. بولن و هری (۲۰۰۰)، به نقل از معیفر و همکاران، (۱۳۸۴) به این نتیجه رسیدند که هرچه جوانان زمان بیش تری را با اینترنت سر کنند، درمقابل از میزان زمانی که صرف محیط اجتماعی واقعی شان خواهند کرد، کاسته خواهد شد.

یانگ (۱۹۹۸) در مطالعه‌ای که انجام داد، دریافت که ۸۰ درصد از پاسخ‌گویان، کاربران وابسته به اینترنت بودند که انگاره‌های رفتار معتادانه قابل توجهی را از خود بروز دادند. وی خاطر نشان می‌سازد که وابستگی به اینترنت، گسست‌ها و انقطاع‌های شدیدی در زندگی تحصیلی، اجتماعی، مالی و شغلی مشارکت‌کنندگان ایجاد کرده است.

در مطالعه شوتون (۱۹۹۷) مشخص شد که کاربران کامپیوتر، تمایل چندانی به یادگیری مهارت‌های اجتماعی از خود نشان نمی‌دهند.

موراهان و همکاران (۲۰۰۰) برای سنجش میزان شیوع و رابطه آسیب شناختی استفاده از اینترنت بین دانشجویان دانشگاه تایوان، به این نتیجه رسیدند که مردان به طور متوسط نمرات بالاتری را در علایم آسیب شناسی استفاده از اینترنت نسبت به زنان به دست آوردند.

بولن و هری (۲۰۰۰)، به نقل از معیدفر و همکاران، (۱۳۸۴) در مطالعه خود به این نتیجه رسیدند که هر چه جوانان زمان بیشتری را با اینترنت سر کنند، در مقابل از میزان زمانی که صرف محیط اجتماعی واقعی شان خواهند کرد، کاسته می شود. به علاوه آن که جوانان معتاد به اینترنت همانند سایر معتادان، دچار علایم و شاخصه های اعتیاد مشخص هستند. بر اساس نتایج مطالعه اندرسون (به نقل از ولس، ۱۳۸۲) به روی دانشجویان، ۱۰ درصد از پاسخ گویان دارای معیارهای وابستگی به اینترنت بوده و اکثریت کسانی هم که استفاده اعتیادی از اینترنت داشتند، مرد و از دانشجویان رشته های فنی بوده اند.

زی هورجانانان جی (۲۰۰۱) تأثیر اینترنت را در زمینه اجتماعی از سه بعد کارکرد خانواده، فعالیت های اوقات فراغت، آزادی های فردی و پنهان کاری مورد بررسی قرار داده اند. در مورد کارکرد خانواده، فعالیت با اعضای خانواده است که بین استفاده کنندگان و عدم استفاده کنندگان تفاوت معنی داری وجود می آورد. در مورد اوقات فراغت سه متغیر از پنج متغیر که مربوط به روزنامه خواندن، گوش دادن به رادیو و تماشای تلوزیون، ارتباط با دوستان، در بین استفاده کنندگان و کسانی که از اینترنت استفاده می کنند تفاوت معنی داری وجود دارد، تأثیر بر آزادی های مدنی مربوط به خشونت و محتوی وقیع و به دست آوردن نوع دوستان است که در بین استفاده کنندگان و عدم استفاده کنندگان تفاوت معنی داری وجود دارد.

گوستا و مش (۲۰۱۲) در پژوهشی تحت عنوان «تأثیر اینترنت بر کیفیت ارتباط نوجوانان» نشان داد که ارتباط اینترنتی و میزان استفاده از این فن آوری به صورت منفی با ادراک نوجوانان از کیفیت ارتباط با فامیل رابطه دارد. یافته ها نشان می دهند که نوجوانانی که معمولاً از اینترنت استفاده می کنند با والدین خود دچار مشکل هستند و این مسئله بر کیفیت ارتباط آن ها اثر می گذارد. دانش آموزان در تمام سنین ممکن است تا حد نزول نمره های درسی و به هم خوردن روابط دوستانه آن ها در اینترنت زمان صرف کنند.

در سال ۲۰۰۵ چی هونگ و همکارانش در پی کشف متغیرهای تأثیرگذار در اعتیاد اینترنتی دانشجویان تایوانی به این نتیجه رسیدند که دختران بیشتر از دختران به اعتیاد اینترنتی دچار هستند، عمده اعتیاد آن ها به بازی های اینترنتی است. همچنین سن دانشجویان دختر، پایه تحصیلی آنان با اعتیاد اینترنتی آنان رابطه معنی داری نشان می دهد.

غلامعلیان (به نقل از آتش پور و نادی، ۱۳۸۳) در تحقیقی، به بررسی میزان شیوع سندرم اعتیاد به اینترنت و تأثیرات روانی- اجتماعی آن در کاربران اصفهانی پرداخته است. نتایج تحقیق نشان داد که میزان سندرم اعتیاد به اینترنت در گروه سنی ۲۰-۳۰ سال از سایر گروه ها بیش تر است. هم چنین کاربران معتاد با نشانه های اختلال افسردگی و پارانوید

مشخص شدند و کار کردن با اینترنت را به هم نشینی با خانواده و گردش رفتن با دیگران ترجیح می دادند. به علاوه مشخص شد، نوع و سبک تفکر کاربران نیز می تواند عاملی در علاقه مندی آنان به اینترنت و نوع رفتارهای آنان باشد.

بنابر پژوهش انجام شده توسط سجادیان و نادى (۱۳۸۵) تحت عنوان «ارتباط بین افسردگی و انزوای اجتماعی کاربران اینترنت نوجوان و جوان با مدت زمان روزانه معمولی کاربری اینترنت» که به روی ۱۱۸ نفر از مشتریان معمول کافی نت های مجاور شهر اصفهان انجام شده است، تست افسردگی بک و تست محقق ساخته انزوای اجتماعی برای ارزیابی افسردگی و انزوای اجتماعی برای افراد نمونه استفاده شد. داده ها با استفاده از ضرایب همبستگی پیرسون، اسپیرمن و t گروه های مستقل تحلیل گردید. یافته های مطالعه حاکی از وجود رابطه مثبت بین افسردگی و انزوای اجتماعی با مدت زمان معمول استفاده از اینترنت در کاربران نوجوان و جوان است ($P > 0.01$)؛ بنابراین نتیجه گیری می شود که استفاده بیش از حد از اینترنت می تواند، رشد روانی و رشد اجتماعی نوجوانان و جوانان خطر آفرین باشد.

تحقیق هما زنجانی زاده و علی محمد جوادی (۱۳۸۴) تحت عنوان «بررسی میزان و نوع استفاده از اینترنت و تأثیر آن بر ارزش های خانوار در بین دانش آموزان دبیرستانی مدارس دولتی ناحیه ۳ مشهد» می باشد. روش این تحقیق پیمایشی و حجم نمونه آن ۴۰۳ نفر بوده است. برخی از نتایج این تحقیقات به این شرح می باشد

نتایج این پژوهش رابطه معنی داری را میان فضای سایبرنتیک و هر یک از سه سطح هویت اجتماعی (هویت خانوادگی، هویت همسالان و هویت ملی) پاسخگویان را مشخص ساخت و نشان می دهد که اینترنت بر هویت اجتماعی تأثیری ندارد، در این تحقیق استفاده از اینترنت و عدم استفاده از اینترنت و میزان استفاده از اینترنت متغیرهای مستقلی بوده اند که از اهمیت فراوانی برخوردار بوده است ولی میزان انواع استفاده از دیگران مد نظر قرار نگرفته است.

در سال (۱۳۸۸) هاشمی و همکارانش تحقیقی با عنوان «بررسی اعتیاد اینترنتی و تأثیر آن بر رفتار نوجوانان» به روش پیمایشی انجام دادند. نمونه مورد مطالعه ایشان ۳۸۰ نفر از دانش آموزان دبیرستان های منطقه یک شهر اراک بودند که با شیوه نمونه گیری تصادفی خوشه ای انتخاب شدند. داده های به دست آمده، پس از تکمیل پرسش نامه با روش های همبستگی، رگرسیون و تحلیل مسیر و با استفاده از نرم افزار SPSS تجزیه و تحلیل شدند. نتایج حاکی از آن است که بین متغیر تحصیلات و اعتیاد اینترنتی همبستگی معنی دار وجود دارد و بین متغیر دینداری و اعتیاد اینترنتی رابطه منفی و معنی دار برقرار می باشد. بنا بر یافته های تحقیق متغیر مستقل روابط خانوادگی به عنوان یکی از عوامل تأثیرگذار بر اعتیاد اینترنتی بیشترین تأثیر را بر متغیر وابسته دارد.

در سال (۱۳۸۹) ابراهیمی و همکارانش تحقیقی با عنوان «بررسی جامعه شناختی میزان اعتیاد به اینترنت و همبسته های اجتماعی آن (مطالعه موردی دانشجویان دانشگاه آزاد شهر بابل)» به روش پیمایشی انجام دادند. نمونه مورد مطالعه ایشان ۳۸۵ نفر از دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد بابل بودند که با شیوه نمونه گیری تصادفی خوشه ای چند مرحله ای انتخاب شدند. داده های به دست آمده، پس از تکمیل پرسش نامه با استفاده از نرم افزار SPSS تجزیه و تحلیل شدند. نتایج حاکی از آن است که برای مردان سن با چهار بعد (طول مدت زمان استفاده از اینترنت، نوع استفاده از اینترنت،

احساس بیگانگی با خود و علاقه به اینترنت) رابطه معنی دار دارد. سن زنان نیز با چهار بعد (میزان متوسط ساعات استفاده از اینترنت در هفته، طول مدت زمان استفاده از اینترنت، نوع استفاده از اینترنت، احساس بیگانگی با خود و علاقه به اینترنت) رابطه معنی داری دارد.

در سال (۱۳۹۰) علیزاده و ایزدی تحقیقی با عنوان «بررسی عوامل مؤثر بر گرایش جوانان به چت در شهر بابل» به روش پیمایشی انجام دادند. نمونه مورد مطالعه ایشان ۱۸۰ نفر از شهروندان شهر بابل که سن آن‌ها بالاتر از ۱۵ سال می باشد، بودند که با شیوه نمونه گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. نتایج گویای این موضوع است که هرچه قدر گرایش به دوست یابی های موقت نظیر توجه به جنس مخالف بیشتر باشد به همان میزان گرایش به چت کردن نیز افزونتر می شود. هرچه والدین در خصوص مباحث رایانه ای به ویژه چت کردن اطلاع چندانی نداشته باشند گرایش به چت کردن افزایش می یابد. هرچه فرد برای تنوع گرایی ارزش بیشتری قابل شود به همان میزان گرایش به چت کردن نیز افزایش می یابد. ناشناس بودن و عدم کشف هویت فرد از سوی دیگران بر گرایش به چت کردن جوانان مؤثر و دارای همبستگی بالا و مثبتی است. هزینه پایین چت کردن بر گرایش به چت کردن جوانان مؤثر و دارای همبستگی بالا و مثبتی است و نهایتاً اینکه پایین بودن ریسک خطر گرفتاری در چت بر گرایش به چت کردن جوانان مؤثر و دارای همبستگی بالا و مثبتی است.

یاسمی نژاد، آزادی و امویی (۱۳۹۰) در پژوهش خود به این نتیجه دست یافتند که فضای مجازی می تواند امنیت اجتماعی را مورد تهدید قرار دهد، زیرا اینترنت با وجود این که می تواند به عنوان ابزاری قدرتمند در عرصه اطلاع رسانی به کار گرفته شود تا آن جا که گاهی از آن به عنوان انفجار اطلاعات هم نام برده می شود، ولی این فناوری مدرن با تمام فوایدی که دارد، تهدیدها و خطرهایی نیز برای جامعه و بشر داشته است. به طوری که امروزه، بخش عمده ای از جرایم مربوط به حوزه ی کامپیوتر، اینترنت و فضای مجازی است که امنیت اجتماعی را هدف قرار داده اند.

«دو فضایی شدن آسیب ها و ناهنجاری های فضای مجازی: مطالعه تطبیقی سیاستگذاری های بین المللی» عنوان پژوهشی است که عاملی و حسنی (۱۳۹۱) انجام داده اند. در این مقاله تحت پارادایم دو فضایی شدن به به مفهوم سازی عمده ترین آسیب های فضای مجازی پرداخته شده و با مطالعه تطبیق سیاستگذاری ها در برخی کشورهای پیشرو، راهبردهای اتخاذ شده دسته بندی شده اند. نتایج این تحلیل تطبیقی نشان می دهد که سیاست ها و برنامه های فرهنگی و اجتماعی کشورها را می توان به سیاست های سلبی و ایجابی تقسیم کرد. سیاست های سلبی شامل سیاست ها و برنامه های حذف، کنترل و نظارت و سیاست های ایجابی فرهنگی و اجتماعی جوامع، برنامه ها و سیاست هایی معطوف به تولید محتوا، مدیریت محتوا، برنامه های دیجیتال سازی اطلاعات آنالوگ و دسترس پذیر ساختن اطلاعات و محتوا در شبکه اینترنت است.

روش شناسی تحقیق

تحقیق حاضر توصیفی از نوع همبستگی می باشد، جامعه آماری این تحقیق دانش آموزان دختر متوسطه شهرستان مریوان می باشد (N = 250) که با استفاده از جدول مورگان اقدام به انتخاب ۱۴۸ نفر به عنوان حجم نمونه آماری نموده ایم. ابزار اندازه گیری برای سنجش استفاده از شبکه های اجتماعی از پرسشنامه اثرات مثبت و منفی شبکه های اجتماعی این پرسشنامه محقق ساخته می باشد و دارای ۳۰

سوال بوده و هدف آن ارزیابی اثرات مثبت و منفی شبکه های اجتماعی از ابعاد مختلف (ارتباط مجازی مستمر با دوستان و آشنایان، توسعه مشارکت های اجتماعی، تبلیغات هدفمند اینترنتی، آموزش، شکل گیری و ترویج سریع شایعات و اخبار کذب، تبلیغات ضد دینی و القای شبهات، نقض حریم خصوصی افراد، تاثیرات منفی رفتاری) می باشد. شیوه نمره گذاری آن بر اساس طیف لیکرت ۵ گزینه ای است. همچنین برای اندازه گیری هویت ملی از پرسشنامه استاندارد هویت ملی که دارای ۲۵ سوال ۵ لیکرتی می باشد استفاده شده است. ابزار اندازه گیری برای سنجش وابستگی به اینترنت از تست وابستگی به اینترنت یانگ دارای ۲۰ گویه لیکرتی پنج قسمتی است که خصوصیات روانسنجی آن در جامعه ایرانی تایید شده است بطوری که علوی و همکاران در پژوهش خود برای نسخه فارسی پرسشنامه پنج عامل (صرف زمان بیش از حد در اینترنت)، (استفاده از اینترنت جهت کسب آرامش روانی)، (برجستگی)، (استفاده مرضی از چت روم)، (بی توجهی به وظایف شغلی و تحصیلی) را استخراج نموده اند و علاوه بر این برای این پرسشنامه دو نوع روایی محتوایی و افتراقی و سه نوع پایایی

بدست آمده و بهترین نقطه برش بالینی این پرسشنامه را ۴۴ ذکر کرده اند (۲۰، ۲۱). کسب امتیاز بیشتر از ۴۴ وابسته به اینترنت در نظر گرفته می شود که بر اساس شدت نمره ۴۴-۲۱ نرمال و ۷۹-۴۴ وابستگی خفیف و نمره ۱۰۰-۸۰ وابستگی شدید در نظر گرفته می شود.

یافته های تحقیق:

بررسی و تحلیل سوالات پژوهش

سوال اول تحقیق: آیا بین استفاده از شبکه های اجتماعی و وابستگی به اینترنت رابطه ی معناداری وجود دارد؟

جدول شماره ۱: ارتباط بین استفاده از شبکه های اجتماعی و وابستگی به اینترنت

متغیر	آماره	وابستگی به اینترنت
شبکه های اجتماعی	ضریب همبستگی اسپیرمن	۰/۴۸۷
	سطح معناداری	۰/۰۰۱
	تعداد	۱۴۸

جدول شماره ۱ ارتباط بین استفاده از شبکه های اجتماعی و وابستگی به اینترنت دانش آموزان منطقه مورد مطالعه را نشان می دهد. طبق نتایج آزمون اسپیرمن ارتباط مستقیم و معنی داری ($p > 0/05$) وجود دارد. یعنی هرچه میزان استفاده دانش آموزان از این فضا بیشتر باشد وابستگی به اینترنت بیشتر می باشد و هرچه میزان فعالیت دانش آموزان در این مکان کمتر باشد میزان وابستگی به اینترنت پایین تر می باشد.

سوال دوم تحقیق: آیا بین وابستگی به اینترنت و تعارض ارزش های دانش آموزان رابطه ی معناداری وجود دارد؟

جدول شماره ۲: ضریب همبستگی و وابستگی به اینترنت و تعارض ارزش های دانش آموزان

متغیر	آماره	تعارض ارزش ها
وابستگی به اینترنت	ضریب همبستگی اسپیرمن	۰/۲۷۸
	سطح معناداری	۰/۰۰۱
	تعداد	۱۴۸

جدول بالا نشان می دهد که بین میزان فعالیت بیش از حد به اینترنت و وابستگی به آن با تعارض ارزش های دانش آموزان رابطه ی مستقیمی وجود دارد که هرچه وابستگی به اینترنت بالاتر باشد، ایجاد تعارض در ارزش های دانش آموزان بیشتر می شود؛ و هرچه میزان وابستگی به اینترنت پایین تر باشد موجب ایجاد ثبات و ایجاد تعهد نسبت به ارزش ها می شود.

سوال سوم: آیا بین میزان فعالیت در شبکه های اجتماعی و تعارض ارزش های دانش آموزان رابطه ی معناداری وجود دارد؟

جدول شماره ۳: ضریب همبستگی بین میزان فعالیت در شبکه های اجتماعی و تعارض ارزش های دانش آموزان

متغیر	آماره	تعارض ارزش ها
میزان فعالیت در فضاهای مجازی	ضریب همبستگی اسپیرمن	۰/۳۱۱
	سطح معناداری	۰/۰۰۳
	تعداد	۱۴۸

جدول فوق به ارتباط فضایی مجازی و تعارض ارزش ها در دانش آموزان و لطمه زدن به هویت ملی آنان اشاره دارد، در این بررسی می توان به این اشاره کرد، که هر چه میزان فعالیت دانش آموزان در فضاهای مجازی بیشتر باشد موجب خدشه دار شدن به ارزش ها و المن های رفتاری و اخلاقی و همچنین موجب تخریب زیربنای مسائل ملی و شخصیتی می

گردد که این مسئله می تواند بسیار خطرناک و تنش زا بوده و همانند سمی به صورت تدریجی پایه ی تعندهای هر امری را در دانش آموزان و نسل جوان متلاشی کند.

سوال چهارم تحقیق: آیا بین مدت استفاده کاربران از اینترنت و هویت ملی آنها رابطه معنا داری وجود دارد؟

جدول شماره ۴: ضریب همبستگی بین میزان مدت استفاده کاربران از اینترنت و هویت ملی

متغیر	آماره	استفاده از اینترنت
هویت ملی	ضریب همبستگی اسپیرمن	۰/۲۲۶
	سطح معناداری	۰/۰۰۰
	تعداد	۱۲۳

با توجه به جدول فوق می توان گفت که بین استفاده از اینترنت با هویت ملی دانش آموزان رابطه ی مستقیم و معناداری وجود دارد که میزان ضریب همبستگی اسپیرمن آن ۰/۲۲۶ و سطح معناداری آن ۰/۰۰۲ می باشد

سوال پنجم تحقیق: به نظر می رسد بین میزان آشنا بودن کاربران با استفاده از اینترنت و هویت ملی آنها رابطه معنا داری وجود دارد.

جدول شماره ۵: ضریب همبستگی بین میزان آشنا بودن کاربران با استفاده از اینترنت و هویت ملی

متغیر	آماره	میزان آشنایی با اینترنت
هویت ملی	ضریب همبستگی اسپیرمن	۰/۳۸۱
	سطح معناداری	۰/۰۰۰
	تعداد	۱۲۳

باتوجه به جدول فوق می توان گفت که بین میزان آشنا بودن کاربران با استفاده از اینترنت و هویت ملی آنها رابطه معنا دار و مستقیمی وجود دارد؛ به هر میزان که میزان اطلاع دانش آموزان و کاربران نسبت به استفاده از اینترنت بیشتر باشد در حفظ هویت ملی و تعهدات آن پایبندی بیشتری وجود دارد و همچنین هرچقدر آگاهی وی پایین باشد موجب اخلال و تعارض نسبت به هویت کاربران و دانش آموزان می شود.

سوال ششم تحقیق: آیا بین نوع استفاده کاربران از اینترنت و هویت ملی آنها رابطه معناداری وجود دارد؟

جدول شماره ۶: آزمون فریدمن بین نوع استفاده کاربران از اینترنت و هویت ملی

تعداد پاسخگو	۲۶۱
آماره کای اسکوتر آزمون فریدمن	۱۵۴۰۰۷۵۶
درجه آزادی	۲۵
میزان معناداری	۰,۰۰۰

با توجه به جدول فوق مشخص شده است که رتبه‌بندی آزمون فریدمن در رابطه با میزان استفاده از اینترنت در هر یک از انواع جدول قبل معنادار است.

سپس به بررسی میزان همبستگی پرداخته شده است. جدول قبل نشان می‌دهد که میزان همبستگی بین میزان استفاده از اینترنت جهت چت، فرستادن یا دریافت ایمیل، بازی آنلاین، سایت‌های تفریحی، موسیقی خارجی، دانلود فیلم جنسی، دانلود فیلم شو، تصاویر جنسی، تصاویر خواننده‌های ایرانی، تصاویر خواننده‌های خارجی، تصاویر هنرپیشه‌های خارجی و نوشتن در محیط‌های تلگرام و واتساپ با هویت ملی معکوس و معنادار بوده و می‌توان هرگاه میزان استفاده از اینترنت در این موارد بالا رود میزان هویت ملی کاهش یافته و همچنین میزان همبستگی بین میزان استفاده از اینترنت جهت سایت‌های آموزشی، سایت‌های فرهنگی و دانلود فیلم مذهبی با متغیر هویت ملی مستقیم و معنادار بوده و می‌توان گفت هرگاه میزان استفاده از اینترنت در هر یک از این موارد بالا می‌رود میزان هویت ملی نیز افزایش می‌یابد و در رابطه با میزان استفاده از اینترنت جهت گرفتن نرم افزار، جستجوی علمی، جستجوی خبرهای داخلی، جستجوی خبرهای خارجی، سایت‌های ورزشی، سایت‌های

اقتصادی، سایت‌های سیاسی، موسیقی داخلی، دانلود فیلم کمدی، دانلود فیلم خانوادگی و تصاویر هنرپیشه‌های ایرانی نیز همبستگی معنادار نیست و بین هویت ملی دانش آموزان و میزان استفاده از اینترنت در این موارد رابطه وجود ندارد.

بحث و نتیجه‌گیری

همانطور در پیشینه تحقیقات خارجی و داخلی و نظریات و مبانی انیشتمندان حوزه جامعه و فناوری اطلاعات و اینترنت مرتبط با عنوان وابستگی به اینترنت و هویت ملی دیدم تحقیقات بر وابستگی به اینترنت به عنوان پدیده نوظهور اختلال در رفتار اجتماعی نام می‌برند و هر چه در شبکه‌های اجتماعی مجازی فعال‌تر، در اجتماع واقعی گوشه‌نشین‌تر و فاقد قدرت همسازی و هماهنگی با محیط پیرامون خود می‌باشد و چون هویت ملی تعریف شده وابسته به زمان و مکان می‌

باشد در شبکه های مجازی عامل مکان به خودی خود حذف میشود و با یک هویت غیره ملی فارغ از محیط واقعی خود انس می گیرد و شکل دهنده هویت شخص می گردد.

فناوری های ارتباطی جدید و بزرگراه های اطلاعاتی آن به ویژه اینترنت و شبکه های اجتماعی مجازی منجر به تحول در شدت و میزان ارتباط انسان ها با یکدیگر ایجاد کرده اند. بدین معنی که امروزه با استفاده از اینترنت و با حضور در این بزرگراه امکان بهره گیری از انبوهی از اطلاعات در کمترین زمان ممکن و برقراری ارتباط گفتاری، نوشتاری و دیداری با هزینه نسبتاً کم فراهم آمده است ظهور این پدیده اگر چه خود معلول تحولاتی چند بوده است یکی از این تحولات تحول در معنا و مفهوم هویت است. در واقع، در دنیای کنونی که انفجار اطلاعات در آن به وقوع پیوسته و بخش عظیمی از انسانها و به ویژه جوانان در معرض پیامدها آن قرار گرفته اند، هویت مبنا و معنای گذشته خود را از دست داده است که در برخی موارد چالش های را پدید آورده است و برخلاف گذشته، فرآیند انتقال هویت بیش از آن که در زمینه ارزش ها، باورها و رفتارها و خلاصه هویت شان از والدین خویش متاثر باشد از رسانه ها، صنعت فرهنگ، همسالان و جوانان دیگر که چه بسا از دیگر کشورها باشد تاثیر می پذیرد. هم چنین ارتباطات نقش تعیین کننده ای در فرهنگ و شکل دهی هویت های ملی و اجتماعی ایفا می کند در این ارتباط نوع محتوای برنامه های رسانه با عرضه هنجارهای متفاوت و بعضاً متعارض، آثار متفاوتی در هویت شهروندان دارد هم چنان که نتایج پژوهش حاضر نشان داده است در زمینه تاثیر و پیامدهای شبکه اجتماعی فیس بوک روی هویت ملی کاربران می توان گفت که بین مدت زمان عضویت، میزان استفاده و میزان مشارکت و فعالیت کاربران رابطه معنا دار مثبتی وجود دارد.

در تحلیل شبکه اجتماعی مجازی همچون فیس بوک، تلگرام، تویتر و... در تضعیف هویت ملی جوانان و نوجوانان باید گفت که این رسانه ها می توانند در نگرش ها و رفتار شهروندان تاثیر گذارده و باعث کاهش همدلی، احساس تعلق ملی و انسجام اجتماعی شوند

به طور کلی نتایج تحقیقات حاضر نگران کننده و اعتیاد به اینترنت را اعتیاد مدرن می نامند و چون اکثر مطالب و محتوای اینترنت از طرف غرب و کشورهای که فرهنگ و هویتی مغایر با فرهنگ ایرانی-اسلامی ما دارند اما به جای ترس و دلهره برای دانش آموزان، اولیا، مربیان، مدیران و مسولان این موضوع می تواند یک چراغ هشدار و راهنما باشد اینترنت و شبکه های اجتماعی می تواند همانند یک کارد و چاقوی دو لبه باشد و به جای محدودیت و فرار از واقع در فکر مدیریت درست آن باشیم تا همانند اعتیاد به مواد افیونی که دامن گیر جامعه شده و جان و مال مردم را به مخاطره انداخته، اعتیاد به اینترنت ترس از ابی هویتی خانواده ها به نوبه خود زمان و دسترسی نوجوانان را به اینترنت برنامه ریزی کرده و برنامه های فعالیت محور را جایگزین آن نمایند و دولتها و مسولین به جای بزرگ نمایی، همانند کار یک مربی بهداشت، آموزش مجازی را هم آموزش دهند و با ایجاد زیر ساخت های مناسب در دنیای واقعی و اجتماعی لذت بخش بودن آن نسبت به دنیای مجازی محسوس تر باشد تا هویت خود حفظ و از اعتیاد مدرن محفوظ باشند.

منابع

- برگر، پیترو و توماس ال‌کمپ؛ (۱۳۸۱)، ذهن بی‌خانمان، نوسازی و آگاهی، ترجمه محمد ساوجی، تهران: نی.
- بشیر، حسن و محمدصادق افراسیابی؛ (بهار ۱۳۹۱)، «شبکه‌های اجتماعی اینترنتی و سبک زندگی جوانان (مطالعه موردی: بزرگترین جامعه مجازی ایرانیان)»، فصلنامه تحقیقات فرهنگی، دوره پنجم، شماره یک، ۳۱ - ۶۲.
- بهرام پور، شعبانعلی؛ (۱۳۸۳) «انسجام اجتماعی در جامعه اطلاعاتی: نیم‌نگاهی به وضعیت ایران»، سمینار ایران و جامعه اطلاعاتی.
- بیابانگرد، اسماعیل؛ (۱۳۸۷)، روش‌های تحقیق در روانشناسی و علوم تربیتی، تهران: دوران.
- خسرو شاهی، حبیب و نگین آذرگون؛ (۱۳۹۱)، «تأثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی (فیس بوک) بر هویت اجتماعی دانشجویان دانشگاه آزاداسامی»، نشریه مطالعات رسانه‌ای، سال هشتم، شماره ۱، ۲۱ - ۱۹...
- جنکینز، ریچارد؛ (۱۳۸۱)، هویت اجتماعی، ترجمه تورج یا احمدی، تهران: شیرازه.
- دوران، بهزاد؛ (۱۳۸۱)، تأثیر فضای سایبرنتیک بر هویت اجتماعی، رساله دکترای جامعه‌شناسی، تهران: دانشگاه تربیت مدرس.
- برات دستجردی، نگین و سمیه صیادی؛ (۱۳۹۲)، «بررسی رابطه بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی و اعتیاد به اینترنت و افسردگی در دانشجویان دانشگاه‌های پیام نور شهر اصفهان»، مجله تحقیقات علوم رفتاری، دوره ۱۱، شماره ۵، ۳۳۲ - ۳۴۱.
- ذکایی، محمدسعید و فاخره خطیبی؛ (۱۳۸۵)، «رابطه حضور در فضای مجازی و هویت مدرن (پژوهشی در بین کاربران اینترنتی جوان ایرانی)»، فصلنامه علوم اجتماعی، شماره ۳۳.
- شالچی، سمیه؛ (۱۳۸۴)، هویت بازاندیشانه و رسانه‌ها بررسی شکل‌گیری هویت بازاندیشانه و ارتباط آن با رسانه، پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه تهران.
- عیاری، آذرنوش؛ (۱۳۸۴)، هویت قومی در اینترنت (بررسی عملکرد اینترنتی گروه‌های قومی آذری، بلوچ، ترکمن، عرب خوزستانی و کرد)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران.
- کاستلز، مانوئل؛ (۱۳۸۵)، عصر اطلاعات، قدرت هویت، ترجمه حسن چاوشیان، تهران: طرح نو.
- گیدنز، آنتونی؛ (۱۳۷۸)، تجدد و تشخیص، جامعه و هویت در عصر جدید، ترجمه ناصر موفقیان، تهران: نی.
- محسنی تبریزی، علیرضا و محمدرضا هاشمی؛ (بهار ۱۳۹۰)، «تأثیر اینترنت بر هویت اجتماعی دانش‌آموزان (مورد مطالعه: دبیرستان‌های شهر اراک در سال تحصیلی ۸۸-۸۷)»، مجله علمی - پژوهشی مطالعات توسعه اجتماعی ایران، سال سوم، شماره دوم، ۱۵۷ - ۱۸۲.

نوابخش، فرزاد، رسول خادم و هاشم آرام؛ (بهار ۱۳۹۲)، اینترنت و هویت اجتماعی، مجله مطالعات توسعه اجتماعی ایران، سال پنجم، شماره دوم.

نوابخش، مهرداد؛ (زمستان ۱۳۹۱)؛ بررسی ابعاد هویتی سه گانه در بین جوانان و نقش آن در توسعه فرهنگی استان آذربایجان شرقی، فصلنامه علمی - پژوهشی مطالعات توسعه اجتماعی ایران، سال پنجم، شماره اول.

هال، استوارت؛ (۱۳۸۳)، «هویت های قدیم و جدید، قومیت های قدیم و جدید»، ترجمه شهریار وقفی پور، فصلنامه ارغنون، شماره ۲۴.

خلیلی، پگاه؛ (۱۳۸۴)، وبلاگ نویسی در ایران، مطالعه کمی و کیفی نحوه ابراز هویت با تأکید بر وبلاگهای شخصی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.

Chou, A & Lim, 2010 "A framework for measuring happiness in online social network" Illinois state university.

Jackson J and R. Jenkins 1996. social Identity. London, Routledge.

Hall, S. (1987) Minimal selves, in Identity: The Real Me, ICA Document 6, London. Institute for Contemporary Arts.

Lee, J & Lee, H, (2010), The computer-mediated communication network: exploring the linkage between the online community and social capital". new media & society.

Michael, j, hart. (2011) "A Study on the motives of high school and undergraduate college students for using the social network site faebook", proquest.

Papacharissi, Z. (2009). "The virtual geographies of social networks: a comparative analysis of facebook, LinkedIn and A small World". New media society.

Protheroe, Claire, (2009), identity formation in contemporary society: the influence: the influence of the media on the formation of identity, University of KwaZulu-Natal, Durban, South Africa.

Ren, Y. Kraut & R. Kiesler, S (2007), "Applying Common Identity and Bond Theory to Design Online Communities, Organization Studies: <http://nms.sagepub.com>.